

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Кравець Олени Євгенівни

про дисертаційне дослідження Чернявського Богдана Романовича
«Формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі
інтегрованого навчання», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

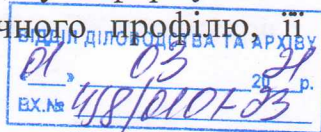
1. Актуальність обраної теми

Останнім часом у нашій країні помітно зріс інтерес до вивчення іноземних мов. Це пов'язано, в першу чергу, з інтеграцією України у світове співтовариство та розвитком у зв'язку з цим міжнародних відносин, а також появою нових спільних підприємств, різних виробничих, освітніх, наукових проєктів та проєктів у галузі економічного життя нашої країни. Докорінні зміни у системі освіти України вимагають підвищення рівня володіння іноземними мовами серед студентів немовних факультетів із метою їх подальшої самореалізації на ринку праці у Європейському просторі. Разом із зростанням попиту на фахівців з іноземних мов зростають вимоги до ефективності та якості їх навчання і удосконалення професійних знань. Ця тенденція вимагає впровадження інноваційних форм і методів навчання до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Актуальність представленого дисертаційного дослідження лежить у площині реалізації інноваційних процесів, які пов'язані з новими вимогами до закладів вищої освіти. Нові зміни, що пов'язані з теорією і методикою професійної освіти відповідно до чинних стандартів підготовки, мають забезпечити необхідні умови для формування в майбутніх фахівців економічного профілю іншомовної професійної компетентності як базису для їх ефективної професійної комунікації. У дослідженні червоною лінією проходить потреба включення інтегрованого навчання у процес формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців немовних спеціальностей.

Актуальність дослідження впливає також із істотних суперечностей у сфері сучасної професійно-педагогічної підготовки та викладання іноземних мов на факультетах економічного спрямування у ВНЗ, а саме:

- стандартами полікультурності та багатомовності, на яких ґрунтується Європейський освітній простір і до якого інтегрується Україна, та низьким рівнем знання іноземних мов суб'єктами освітнього процесу вітчизняних закладів освіти й недосконалою організацією її вивчення;
- об'єктивною потребою в забезпеченні ефективної іншомовної підготовки майбутніх економістів, здатних здійснювати міжкультурну професійну комунікацію на високому рівні, та недостатньою спрямованістю змісту професійної підготовки (на рівні освітньо-професійних програм, навчальних планів) на її задоволення;
- усвідомленням багатогранності та складності процесу формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

інтегративного характеру, що вимагає впровадження інноваційних форм і методів навчання, та домінуванням традиційного підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Ознайомлення із текстом дисертації та автореферату дає змогу констатувати, що дисертантом на достатньому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, досить коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету. Відповідно до проблеми, об'єкта, предмета, мети, логічно сформульовано основні завдання та обрано доцільні методи дослідження.

Ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження Б.Р.Чернявського підтверджується: методологічною й теоретичною базою вихідних позицій дослідження; системним аналізом теоретичного матеріалу; комплексним застосуванням теоретичних, статистичних та емпіричних методів дослідження; представницькою джерельною базою, що включає нормативно-методичні документи, монографії та інші наукові праці вітчизняних і закордонних дослідників і нараховує 269 найменувань використаних джерел; а також можливістю відтворення педагогічного досвіду у вітчизняних закладах вищої освіти. Результати дослідження Б.Р. Чернявського упроваджено в освітній процес Національної академії державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького (довідка № 31/69 від 10.06.2020), Житомирського державного університету ім. Івана Франка (довідка № 1/690 від 16.06.2020), Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (довідка № 1/25-114 від 19.06.2020), Запорізького національного університету (довідка № 01.01-13/86 від 25.06.2020).

Структура роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження.

Відтак, у **першому розділі – «Науково-теоретичні основи формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання»** – на основі теоретичного аналізу ключового поняття «компетентність» у порівнянні з близьким за значенням поняттям «компетенція», зроблено висновок, що успішність професійної діяльності сучасного економіста базується на сформованій системі не лише професійних знань, а й умінь та навичок професійної іншомовної комунікації (с. 31-33). Подальшого розвитку набуло трактування поняття «професійна компетентність» майбутніх економістів, визначено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості іншомовної компетентності майбутніх економістів на підставі впровадження інтерактивних форм і методів навчання (с.33-38).

У п.1.2 дисертантом проаналізовано наукові засади розуміння сутності феномену «іншомовна компетентність майбутніх економістів»; розкрито його зміст і структуру, що забезпечило основу для розробки авторського розуміння сутності центральної дефініції дослідження як інтегративного особистісно-професійного явища. Схематичне зображення компонентної структури

іншомовної компетентності ілюструє рисунок 1. (с.44). Автором висвітлено зарубіжний та український досвід іншомовної підготовки майбутніх економістів; виокремлено особливості реалізації інтегрованого підходу в закладах вищої освіти; обґрунтовано рекомендації щодо можливостей трансферу в освітній простір України інноваційних концепцій вивчення іноземної мови: інтегрованого навчання («CLIL – Content and language integrated learning»); змішаного навчання («Blended Learning») та лінгвістичної самоосвіти і самопідготовки до іншомовної комунікативної діяльності (п.1.3) Заслужують на увагу презентовані у п. 1.4 вимоги до міжпредметної інтеграції, що було виокремлено дисертантом на основі зробленого їм історичний аналіз практичного досвіду інтегрованого навчання. Це знайшло реалізацію в авторському комплексі засобів моніторингу рівня сформованості іншомовної компетентності, дистанційному онлайн-курсі, методичних рекомендацій для лінгвосамоосвіти.

Другий розділ «Науково-методичні засади формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання» розкриває авторське бачення формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання у ВНЗ. Для вирішення проблеми дослідження Б.Р.Чернявським розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання, що базується на принципах педагогічного моделювання, теоретичних і методологічних основах процесу формування у майбутніх економістів іншомовної компетентності в процесі інтегрованого навчання (рис. 2.1.). Нам імпонує те, що авторська структурно-функціональна модель освітнього процесу демонструє логіку, складові, механізми та включає взаємопов'язані блоки (цільовий, методологічний, змістово-процесуальний та результативний). Варто уваги те, що вона передбачає поетапну іншомовну підготовку протягом усього періоду навчання.

Базуючись на розробленій моделі, дисертантом обґрунтовано основні напрями й шляхи інтеграції змісту освітнього процесу, а саме:

предметна інтеграція, що передбачає збагачення змісту однієї дисципліни змістом іншої й базується на основних принципах «предметно-мовного інтегрованого навчання» – 4 «С» CLIL (п. 2.2);-

інтеграція методів іншомовної підготовки майбутніх економістів, що передбачає виконання одних і тих самих вправ в економічній та іншомовній комунікативній сферах (п. 2.3);

інтеграція форм освітнього процесу, яка має за мету поєднання традиційних форм професійної та мовної підготовки майбутніх економістів у закладі вищої освіти з інноваційними підходами до організації освітнього процесу, зокрема: змішане навчання, перевернуте навчання, лінгвосамоосвіта (п. 2.4).

Третій розділ дисертаційної роботи «Експериментальне дослідження ефективності науково-методичних засад формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання» присвячено розкриттю особливості організації педагогічного експерименту з перевірки ефективності розроблених педагогічних заходів. Зокрема, в п.3.1. детально обґрунтовано

діагностичний інструментарій відповідно до компонентів іншомовної компетентності майбутніх економістів під час інтегрованого навчання, розкрито зміст та організацію педагогічного експерименту, який проходив на базі Запорізького національного університету упродовж 2016–2020 років.

Подані на с. 149-155 результати порівняльного аналізу констатувального та формульовального етапів педагогічного експерименту наглядно засвідчили ефективність запропонованих педагогічних заходів.

У підсумку Чернявський Борис Романович стисло та чітко сформулювала загальні висновки (с. 178-180), що має принципове значення для теорії і методики професійної освіти.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Виконана робота дає вагомий приріст нових знань як на теоретичному, так і на прикладному рівнях професійно-педагогічної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ.

Поміж найсуттєвіших отриманих наукових результатів слід зазначити такі: по-перше, розроблено теоретичні засади формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання на засадах компетентнісного підходу; по-друге, науково обґрунтовано комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують успішність формування іншомовної компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки у ВНЗ; структурну модель цього процесу; по-третє, розроблено й апробовано методичне забезпечення впровадження сучасних інтерактивних форм і методів навчання в освітній процес ВНЗ, організації форм і методів навчальної діяльності студентів.

4. Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання

Значення одержаних результатів для педагогічної науки визначається тим, що обґрунтовані в дослідженні положення та узагальнення можна використати:

- у процесі розробки концепцій, нормативних документів з організації професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»;
- при модернізації змісту (навчальних планів, програм) підготовки економістів в університетах України;
- при написанні підручників, навчально-методичних посібників із теорії та методики професійної підготовки майбутніх фахівців.

Вагомим здобутком дослідника є упровадження на основі розробленої ним концепції вивчення іноземних мов, авторського комплексу діагностичних (методи діагностики мотивації, дидактичні тести, практичні завдання та вправи) і навчально-методичних матеріалів (робочі програми з іноземної мови, інтерактивні форми й методи навчання концепції Blended Learning, перевернутого навчання Flip-the classroom technique, дистанційний онлайн-курс «Introduction to the profession», методичні рекомендації.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

У 14 публікаціях в повному обсязі відображено основні аспекти і результати дисертаційного дослідження. При цьому перелік конференцій та наукових публікацій дисертанта свідчить про достатню географію апробації результатів

дисертаційного дослідження.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

Зміст автореферату є ідентичним змісту дисертації. У праці зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практикаками освіти.

Загалом, робота вдало структурована, систематизовано велику кількість наукових джерел і фахової літератури.

7. Зауваження щодо змісту дисертації

У цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень і зауважень до змісту роботи:

1. На наш погляд об'єкт дослідження сформульовано дещо широко і може включати в себе підготовку майбутніх економістів на різних рівнях, в той час як в дисертації акцент робиться в основному на освітньому рівні бакалавр.
2. Конкретизація поняття «майбутні економісти» здійснюється автором тільки на с.149-150 дисертаційної роботи, це студенти спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і аудит і 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Вважаємо, що для більш сприятливого сприйняття матеріалу це доцільно було б зробити у першому розділі, а також зазначити чи є специфіка в іншомовній підготовці майбутніх фахівців зазначених спеціальностей.
3. Обґрунтовуючи шляхи інтеграції навчального змісту професійної підготовки майбутніх економістів (п.2.2.) автор дисертаційного дослідження розкриває особливості взаємодії і співпраці викладачів, що забезпечують освітній процес. В той же час, на наш погляд, недостатньої уваги приділено описанню процедури їх відбору та підготовки до такої роботи.
4. Робота значно виграла, якщо б автор більш повно представив у додатках навчально-методичне забезпечення іншомовної підготовки за всім переліком мов передбачених Концепцією (англійською, французькою, німецькою).

8. Загальний висновок

Вказані недоліки, зауваження і рекомендації мають дискусійний характер та спрямовані на подальший науковий розвиток дисертанта, його перспективний рух у справі розвитку педагогічної науки. Загалом, робота здійснена на належному професійному рівні та носить характер закінченого наукового дослідження. Вона є завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі професійної освіти і за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю і практичним значенням відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами від 19.08.2015 р. за № 656) , а її автор – **Чернявський Богдан Романович** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата

педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент Житомирського
державного університету
імені Івана Франка

Олена КРАВЕЦЬ

Підпис засвідчую

Проректор з навчальної роботи,
кандидат біологічних наук, доцент

Наталія КОРНІЙЧУК